

ESIMENE

London on minu jaoks nüüdseks linn täis kummitusi ja mina olen seal uitlev tont. Linnas ringi liikudes sosistaks justkui iga tänav, väljak ja puistee mõnest ammusest ajajärgust mu elus. Kõigest põgus tiir Chelseas või Kensingtonis juhatab mu ikka mõne ukseni, kus kunagi olin teretulnud, kuid tänaseks võõras. Näen end ühtäkki, uuesti noor ja teel mõnele ammu unustatud trallile, seljas justkui mõne sõjast räsitud Balkanimaa rahvarõivad. Alt laienevad laperdavad püksid, satside ja tõstetud kraega särgid – mis meil küll arus oli? Ja vaadates seda kummitust, nooremata ja saledamat ennast, näen tema kõrval jalutamas lahkunute varje – vanemad, tädid ja vanaemad, vanaonud ja nõod, sõbrad ja kallimad, kes on nüüdseks lahkunud kas siitilmast või vähemalt minu elust sellisena, nagu see nüüd on. Räägitakse, et inimene hakkab vanaks jääma, kui minevik muutub olevikust tõelisemaks, ja juba tunnengi kadunud kümnendite sõrmi klammerdumas ümber mu kujutlusvõime, nii et lähiminevik tundub selle kõrval kuidagi hallim ja vähem kirgas.

Mistõttu on igati mõistetav, et mind jahmatas, kuid samas äratas ka huvi, kui leidsin eest kirja Damian Baxterilt, mis lebas iga päev mu kirjutuslauale kuhjvate arvete, tänuläkituste ja palvete seas lüüa kaasa mõnes heategevuslikus projektis. Ma ei oleks seda eales osanud oodata. Me ei olnud kohtunud ligi nelikümmend aastat ega suhelnud meie viimasest kohtumisest alates. Ma tean, et see tundub veider, kuid olime elanud eri maailmades, ja ehkki Inglismaa on mitmes mõttes väike riik, on see siiski piisavalt suur ja meie teed ei ristunud kogu selle aja kordagi. Kuid minu üllatuse taga oli teinegi, lihtsam põhjus.

Ma vihkasin teda.

Sain esimesest pilgust aru, kellelt see kiri on. Käekiri ümbrikul oli tuttav, ehkki muutunud nagu kunagise lemmiklapse nägu aastate pika ja halastamatu töö järel. Kui ta oleks mulle üldse enne toda hommi-
kut pähe tulnud, ei oleks ma siiski uskunud, et miski siin ilmas võiks ärgitada Damiani mulle kirjutama. Või mind talle. Samas kinnitan kohe, et see ootamatu saadetus ei tekitanud minus sugugi pahameelt. Mitte vähimalgi määral. Vanast sõbrast on alati tore kuulda, kuid minu vanuses on vahest veel põnevam kuulda vanast vaenlasest. Vastupidi sõbrale võib vaenlane su mineviku kohta paljastada midagi, mida sa veel ei teadnud. Ja kui Damian ei olnud otseselt aktiivne vaenlane, oli ta endine sõber, mis on muidugi veel märksa hullem. Olime lahkunud tüliga, metsiku ja kontrollimatu viha hetkel, mida võimendasime teadlikult sildade põletamise lõõmaga, ning läksime eri teed, ilma et oleksime hiljem üritanud tehtud kahju heastada.

Tema kiri oli aus, seda tuleb öelda küll. Inglased ei sea end tavaliselt olukorda, mille võiks ebamugavaks muuta mõni ammune vahejuhtum. Harilikult vähendavad nad piinliku minevikuseiga tähtsust ebamäärase ja muuseas öeldud viitega: „Mäletad seda jubedat õhtusööki Jocelyni juures? Ime, et me selle üle elasime.” Või kui vastavat seika ei anna sellisel moel pisendada ja kahjutuks teha, tehakse nägu, nagu ei oleks seda kunagi aset leidnudki. Avalauset „Meie kohtumisest on möödunud häbiväärselt kaua aega” võib tihti tõlgendada kui: „Ma ei soovi enam vaenu pidada. See kõik oli ammu. Kas oled valmis selle unustama?”. Kui see on teisele poolele meeltnööda, ignoreerib ka tema oma vastuses möödunut: „Jah, võiks kokku saada. Millega sa pärast Lazardist töölt lahkumist tegelenud oled?” Midagi enam ei nõuta, viitamaks, et vaenuga on asjad ühel pool ja võib jätkata normaalset suhtlemist.

Kuid antud juhul oli Damian sellisest levinud kombest loobunud. Tema ausus oli igati vahemerelik. „Ma kujutan ette, et pärast juhtunut ei arvanud sa, et minust veel kuuled, aga teeksid mulle suure teene, kui mulle külla tuleksid,” kirjutas ta oma pikantse ja endiselt üsna vihase käega. „Ma ei tea, miks sa peaksid seda pärast meie viimast kohtumist tegema, kuid sentimentaalsusse laskumise hinnaga annan teada, et mul pole enam kaua jäänud, ja võib-olla tahaksid surevale

mehele ühe teene osutada.” Vähemalt ei saanud ma teda süüdistada kõrvalepõiklemises. Teesklesin mõnda aega, nagu kõhkleksin, prooviksini otsustada, aga loomulikult teadsin kohe, et ma lähen, et mu uudishimu vajab rahuldamist ja rändan meeeldi oma kadunud nooruspõlve radadele. Sest kuna ma ei olnud Damianiga pärast 1970. aasta suve ühendust pidanud, kaasnes tema naasmisega minu teadvusesse paratamatult valus mõistmine, et maailm on sellest ajast, ilmselt igaiühe jaoks, palju muutunud.

Loomulikult on see ohtlik, kuid ma ei võitle enam nukra veendumuse vastu, et minu varaste aastate olustik on märksa armsam maailmast, milles ma praegu elan. Oma aega õigustatult ja arusaadavalt kaitstes tõrjuvad noored meie heietusi kuldsest ajastust, mil kliendil oli alati õigus, Automobiili Assotsiatsiooni mehed viipasid su automärki nähes ja politseinikud puudutasid tervituseks kiivrit. Jumal tänatud, et selline aupaklikkus on möödanik, leiavad nemad, kuid aupaklikkus käib korda armastava ja turvalise maailma juurde ning vähemalt tagantjärele tundub see südantsoojendav ja koguni heatahtlik. Kõige enam igatsengi vast poole sajandi taguse Inglismaa heatahtlikkust. Või kas ma ikka igatsen heatahtlikkust või hoopis iseenda noorust?

„Ma ei saa aru, kes see Damian Baxter täpsemalt *on*? Mis ta nii tähtsaks teeb?” küsis Bridget samal õhtul, kui sõime kodus üsna ülehinnatud ja alaküpsetatud kala, mis pärines truualamliku kohaliku itaallase poest Old Brompton Roadil. „Ma ei ole kunagi kuulnud sind temast rääkimas.” Kui Damian mulle selle kirja saatis, mis ei olnudki tegelikult väga ammu, elasin veel suure esimese korruse korteris Wetherby Gardensil, mis oli mugav ja mõneski mõttes praktiline ning imepärase asukohaga neile, kes tahtsid nautida meid viimastel aastatel haaranud kaasavõetava toidu kultuuri. Kvartal oli omamoodi šikk ja ma ei oleks kindlasti suutnud endale sellist korterit osta, kuid sain selle oma vanematelt, kui nood aastate eest Londoni viimaks hülgasid. Isa üritas vastu vaielda, kuid ema käis põikpäiselt peale, et mul on „tarvis kusagilt alustada”, nii et isa andis alla. Nautisin nende lahkust ja eeldasin, et ma üksnes ei alusta, vaid ka lõpetan seal. Ausalt öeldes ei olnud ma pärast oma ema aega korteris erilisi muudatusi teinud ja see oli täis tema asju. Istusime tol hetkel tema väikese ümmarguse

söögilaua taga aknaorvas ja terve korter võinuks ilmselt näida üsna naiselik oma võluvate 19. sajandi alguse mööblitükkide ja kamina-simisi kohal rippuva maaliga ühest lokkis peaga esivanemast poisieas, kui mu mehelikkus ei oleks saanud kindlust ilmselgest ja igakülgsest huvipuudusest korteri sisustamise vastu.

Kirja saamise ajal oli Bridget FitzGerald parasjagu mu ... tahtsin öelda „mu tüdruk”, aga ma ei tea, kas üle viiekümnesel saab enam olla oma tüdrukut. Teisalt, kui inimene on oma tüdruku jaoks liiga vana, on ta jällegi „seltsilise” jaoks liiga noor, nii et milline oleks õige termin? Tänapäevane kõnepruuk on nii palju sõnu pihta pannud ja hakanud neid tihti valesti kasutama, nii et kui inimene otsib õiget terminit, ei ole tal midagi võtta. „Partner”, nagu kõik peale ajakirjanike teavad, on ühtaegu kulunud ja ohtlik. Hiljuti tutvustasin ühe mulle kuuluva väikeettevõtte teist direktorit kui enda partnerit ja mõistsin alles mõne aja pärast pilke, mida heitis mulle mitu inimest, kes olid arvanud mind tundvat. Kuid „teine pool” kõlab kui situatsioonikomöödiast, mis räägib golfiklubi sekretärist, samas kui tutvustuseni „See on minu armuke” ei ole me ka veel jõudnud, ehkki julgen arvata, et need ajad ei ole enam kaugel. Igatahes käisin tollal Bridgetiga. Me olime üsna ebatõenäoline paar. Mina kui mitte kuigi tuntud romaanikirjanik ja tema kui terane iiri kinnisvaraärinaine, kelle eraelu oli nihu kiskunud, mistõttu ta oli lõpuks minuni jõudnud.

Mu ema ei oleks meie suhet heaks kiitnud, aga mu ema oli surnud ja seega teoreetiliselt väljaspool arvestust, ehkki ma ei ole kindel, kas inimene suudab kunagi eirata oma vanemate hukkamõistu, olgu nood elus või surnud. Loomulikult oli võimalus, et mu ema oli elujärgselt leebemaks muutunud, aga ma pigem kahtlen selles. Äkki oleksin pidanud tema postuumseid nõuandeid kuulda võtma, sest mis seal salata, meil ei olnud Bridgetiga just palju ühist. Siiski oli Bridget nutikas ja kena, mida oli rohkem, kui ma väärisin, ja mina olin ilmselt üksik ja väsinud sellest, et inimesed mulle helistavad ja uurivad, kas ma tahan pühapäeval nende pool lõunat süüa. Põhjus põhjuseks, igatahes olime teineteist leidnud, ja isegi kui me ei elanud päriselt koos, sest ta jättis oma korteri ka alles, olime paar aastat üsna rahumeelselt koos kulgenud. See ei olnud otseselt armastus, aga midagi meie vahel oli.

Damiani kirjast rääkides tegi mulle nalja Bridgeti omandihimuline toon, millega ta vihjas minu minevikule, ehkki ta ei saanudki sellest kuigi palju teada, kui üldse midagi. Lause „Ma ei ole kunagi kuulnud sind temast rääkimas” sai tähendada vaid seda, et kui see tüüp oluks tähtis, oleksin ma temast rääkinud. Või veel hullem, oleksin *pidanud* temast rääkima. See kõik on osa levinud pettekujutelmast, et kui sa end kellegagi seod, on sul õigus teada sellest inimesest kõike, viimse kui üksikasjani, mis ei saa loomulikult eales võimalik olla. „Meil ei ole teineteise ees saladusi,” teatavad rõõmsad noored mängufilmis, sellal kui, nagu me kõik teame, on igauhe elu täis saladusi, mida varjame tihti isegi enda eest. Sel hetkel häiris Bridgetit ilmselgelt mõte, et kui Damian on minu jaoks oluline, kuid ma ei ole teda sellegipoolest kunagi maininud, siis kui palju muud olulist ma tema eest varjanud olen? Enda kaitseks võin öelda vaid seda, et ka tema minevik oli minu jaoks kui suletud karp, nagu minu või tegelikult ükskõik kelle teise minevik. Aeg-ajalt lubame inimestel sinna kiigata, kuid üldiselt vaid pealiskaudselt. Mälu süngemate hoovustega tegeleb igauks ise.

„Ta oli üks Cambridge’i sõber,” ütlesin ma. „Me saime tuttavaks teisel kursusel, umbes siis, kui ma 1960ndate lõpus nii-öelda hooaega alustasin, see hõlmas kõiksugu peenemaid seltskondlikke üritusi. Tutvustasin talle paari sõbrannat. Nad võtsid ta omaks ja trallisime mõnda aega koos Londonis ringi.”

„Lõbustasite *debütante*.” Ta ütles seda nalja- ja põlguseseguselt.

„Nii tore, et mu noorusaastad su suule ikka naeratuse toovad.”

„Mis siis juhtus?”

„Ei midagi. Pärast ülikooli läksid meie teed lahku, ilma kärata. Liikusime lihtsalt eri suunas.” Seda öeldes ma muidugi valetasin.

Ta vaatas mind, lugedes välja pisut enam, kui olin arvestanud. „Kui sa otsustad sinna minna, siis ilmselt üksi?”

„Jah. Ma lähen üksi.” Ma ei selgitanud pikemalt, aga tema kaitseks olgu öeldud, et ta ei uurinud ka rohkem.

Arvasin kunagi, et Damian Baxter on minu looming, ehkki see tõestab üksnes minu kogenematust. Nagu igauks teab, suudab ka maailma andekaim võlur torukübarast jänese välja meelitada üksnes juhul, kui jännes seal olemas *on*, ehkki peidetult, ja Damian ei oleks eales

nautinud edu, mida ma tahtsin enda arvele kirjutada, kui tal poleks päriselt olnud omadusi, mis tema võidukäigu võimalikuks ja koguni vältimatuks tegid. Siiski ei oleks too noormees ilmselt mõningase abita, vähemalt noil aegadel, kõrgseltskonna tähelepanu keskpunkti sattunud. Ja seda abi osutasin talle mina. Võib-olla just seetõttu tekitas tema reeturlikkus minus nii kibedat pahameelt. Tegin head nägu, vähemalt üritasin teha, kuid valus oli ikkagi. Trilby vedas alt Svengalit, Galatea hävitas Pygmalioni unistused.

„Mulle sobib iga päev ja kellaeg,” seisis kirjas. „Ma ei käi enam väljas ega võta külalisi vastu, nii et olen täielikult sinu päralt. Ma elan Guildfordi külje all. Autoga kulub tulemiseks poolteist tundi, rongiga saab kiiremini. Anna mulle teada, siis saadan täpsemad juhised või kellegi rongile vastu, kumba ise eelistad.” Pärast teeseldud kõhklust kirjutasin talle lõpuks vastu, tegin ettepaneku õhtustada sel ja sel päeval ning lisasin rongi, millega kavatsesin saabuda. Ta kinnitas kuupäeva ja pakkus, et võin ööseks jääda. Üldiselt eelistan, nagu Jorrocks*, „põhku keerata seal, kus olen õhtustanud”, nii et võtsin kutse vastu ja plaan oli paigas. Astusingi ühel kaunil juuniõhtul Guildfordi rongijaama.

Otsisin pilguga ebamääraselt mõnd idaeurooplast, kellel oleks viltpliiatsiga vigaselt kirjutatud nimesilt käes, kuid selle asemel lähenes mulle vormiriides sohver – või pigem nagu sohvrit kehastav näitleja mõnest „Hercule Poirot” osast –, kes tutvustas end vaikselt ja alandlikul toonil, asetask nokkmütsi pähe tagasi ja juhatas mind uue Bentleyni, mis oli illegaalselt pargitud invaliidide kohale. Ehkki autoaknal seisis nähtaval kohal vastav märgis, ütlen siiski „illegaalselt”, sest eeldatavasti ei jagata neid lube selleks, et sõpradele rongi peale vastu minna ja säästa neid märjaks saamast või liiga pikalt pagasiga kõmpimast. Aga üks kõik väärivad pisut poputamist.

Ma teadsin, et Damianil oli hästi läinud, ehkki kuidas või miks ma seda teadsin, seda ma ei mäletanud, sest ühiseid sõpru meil ei olnud ja liikusime täiesti eri seltskondades. Ilmselt nägin tema nime Sunday Timesi rikaste nimekirjas või mõnes ärikülje artiklis. Aga

* Viide 19. sajandi briti kirjaniku ja kirjastaja Robert Smith Surteesi loodud koomilisele tegelasele (siin ja edaspidi tõlkija märkused).

enne toda õhtut polnudki ma vist aru saanud, *kui* hästi tal oli läinud. Kihutasime mööda Surrey väikseid teid, kui, nähes hooldatud hekke ja sirgeid kiviaedu, muruplatse, mis olid siledad kui piljardilaud, ja lumivalgeid umbrohuvabasid kruusateid, sain aru, et olime sisenenud rikaste kuningriiki. Ei mingeid murenevaid aiaposte, tühje hobusetalle ega lekkivate katustega majakesi. Küsimus ei olnud traditsioonides ja kunagises hiilguses. Minu ees ei olnud ammune rikkus, vaid praegusaajal kogutud jõukus.

Mul on selle maailmaga kogemusi küll. Tagasihoidlikult eduka kirjanikuna puutun kokku „kõiksugu ilmarahvaga”, nagu ütles minu vanaema, aga ma ei hakka väitma, nagu oluksid need minu inimesed. Enamik n-õ rikkaid, keda mina tunnen, omavad vanast ajast jäänud, mitte värskelt teenitud varandust; need on rikkad, kes olid kunagi märksa rikkamad. Kuid majad, millest ma nüüd möödusin, kuulusid praegusaegsetele rikastele, mis on teine asi, ja mulle mõjub nende vahetu võim kuidagi turgutavalt. Veider, kuid isegi tänapäeval suhtutakse Suurbritannias vahel uude rahasse üleolevalt. Traditsiooniliste parempoolsete põlglik hoiak on vast ootuspärane, kuid paradoksaalsel kombel kuulutavad halvakspanu ennast ise üles töötanute suhtes just vasakpoolsed intellektuaalid. Ma ei mõista, kuidas läheb see kokku usuga võrdsetesse võimalustesse. Võib-olla ei üritagi nad neid kahte ühildada, vaid elavad lihtsalt vastuoluliste impulsside ajal, mida teatud määral teeme me kõik. Aga isegi kui nooruses võinuks mind sellises fantaasiavaeses mõtlemises süüdistada, siis nüüdseks on see möödanik. Tänapäeval imetlen häbi tundmata mehi ja naisi, kes on oma varanduse ise kokku ajanud, nagu ma imetlen igaüht, kes vaatab talle sünniga määratud tulevikku ega pelga seda lammutama asuda, et selle asemele paremat ehitada. Ennast ise üles töötanutel on suurem võimalus luua endale elu, mis neile tõesti sobib. Annan neile selle eest au, nagu ka nende kullakarvasele maailmale. Isiklikus plaanis oli muidugi äärmiselt häiriv, et sellesse maailma kuulus ka Damian Baxter.

Maja, mille ta oma hiilguse demonstreerimiseks välja oli valinud, ei olnud mõne laostunud aadliku loss, vaid üks neist upsakalt kõlbelistest labürindirägastikest, mis ehitati *Arts and Crafts* liikumise vaimus ja meenutas pigem Disney muinasjutulossi – Vana Inglismaad esindas see

sama mitteveenvalt kui eelmisel sajandivahetusel, kui Lutyens* taolisi maju ehitas. Hoonet ümbritses astanguline aed, kus risti-rästi kulgesid hästi hooldatud rajad, kuid paistis, et kaugemale tema maavaldused ei ulatu. Damian ei üritanud ilmselt imiteerida kunagiste maa-aadlike elukorraldust. See siin ei olnud mõis, mis pesitsenuks mõnusalt keset aakrite laiust põllumajandusmaad. See siin esindas lihtsalt suurt jõukust.

Aga isegi kui hoone ei järginud aristokraatlikke traditsioone, valitses seal üsnagi 1930ndate õhustik, nagu oluks see ehitatud Esimeses ilmasõjas kahtlasel teel omandatud vara abil. Sohvi tekitatud agathachristielikku meeleolu jätkasid uksele kummardav ülemtener ning mustas kleidis ja satsilise põllega teenijatüdruk, keda ma kahvatule tammepuust trepile suundudes vilksamisi nägin, ehkki tema välimus oli vähem väljapeetud, nagu oleksin äkki kandunud mõne Gershwini muusikali lavale. Toimuva pentsik sürreaalsus sai kinnitust asjaolust, et enne võõrustajaga kohtumist juhatati mind minu tuppa. Sellises korralduses on alati pisut detektiivloomikku ohuvärinat. Tumedasse rõivastatud teenija, kes ilmub uksele ja ütleb vaikselt: „Palun tulge võõrastetuppa, kui olete end valmis seadnud, härra”, sobiks paremini testamendi ettelugemisele kui tuttava külastamisele. Kuid tuba ise oli päris kena. Seinu kattis kahvatusinine damast, nagu ka kõrget baldahhiinvoodit. Mööbel oli kindel ja toekas Inglise värk ja mitu idamaist klaasimaalingut akende vahel olid tõesti võluvad, isegi kui kõiges selles oli tuntavalt mõisahotelli, mitte eheda maamaja hõngu, mida kinnitas ka muljet avaldav vannituba: hiigelsuur vann, dušikabiin, läikiv kraan otse põrandast väljuvate kõrgete torude otsas ja lahmakad rätikud, mis olid pehmed ja uhiuued. Nagu me teame, leidub eramaamajades sellist asja harva, isegi tänapäeval. Värsken-dasin end ja läksin alla.

Võõrastetuba oli ootuspäraselt ruumikas, võlvlae ja liig koheva vaibaga, mis oli äsja välja vahetatud. See ei olnud mõne pururikka klubiomaniku narmasvaip ega peenema rahva sile antiikne põrandakate, vaid pehme ja elastne ja uus. Kõik selles toas oli soetatud meie eluajal

* Vihje briti arhitektile Sir Edwin Landseer Lutyensile (1869–1944), kes viljeles traditsioonilist stiili.

ja ilmselt oli seda teinud üks inimene. Sellest ei õhkunud maitsete sega-putru, mida maamajad kipuvad esindama, kui ühte tuppä on topitud tosina eri kodu sisu, neljakümne amatöörkolleksionääri kahe-kolme sajandi vältel kogutud esemed. Üldmulje oli hea. Võiks isegi öelda suurepärase: mööbel pärines suures osas 18. sajandi algusest, pildid pigem hilisemast ajast, kõik kvaliteetsed, säravpuhtad ja laitmatus seisukorras. Näinud sama külalistetoas, tekkis tunne, et Damian võis olla palganud eraldi inimese, kelle tööks oligi tema elamise sisustamine. Igal juhul ei olnud ruumis tunda Damiani ega üldse kellegi isikupära. Jalutasin ringi, heitsin pilgu maalidele ega teadnud, kas seista või istuda. Tegelikult tundus ruum hülgusest hoolimata justkui hüljatud, kaminas hõõguvad söed ei suutnud hajutada kerget rõskust, nagu oleks tuba küll ära koristatud, kuid enne seda pikalt kasutuna seisnud. Ja lilli ka ei olnud, mis on minu arvates alati kõnekas asjaolu; seal ei olnud tegelikult üldse midagi elavat, mistõttu mõjus ruumi täiuslikkus liisunult, elutult, steriilselt. Raske oluoks kujutleda, et õhustiku loomises on rolli mänginud mõni naine või, veel vähem, et kõiges selles on üldse mingit rolli mänginud laps.

Ukse juurest kostis liikumist. „Kallis sõber,” ütles hääl endiselt kergelt kõheldes, nagu aimduks sellest kokutamisest, mida ma nii hästi mäletasin. „Loodetavasti ei pidanud sa kaua ootama.”

„Uhkuses ja eelarvamuses” on üks lõik, kus Elizabeth Bennet silmab oma õde, kes on taas koos valeliku Wickhamiga ja kelle au härra Darcy on päästnud. „Lydia oli endiselt Lydia,” nendib Elizabeth. Samamoodi oli Damian Baxter endiselt Damian. Lopsakate lokkide ja alalise naeratusena kena laiaõlgne noormees oli küll haihtunud ja asendunud Dickensi küüraka tegelase doktor Manette’iga, kuid tundsin kohe ära talle omase kombe kokutada ujedalt, varjamaks sügavale juurdunud üleolekutunnet, ning mulle tuli kohe tuttav ette tema vana hea patrooneeriv ülbus, kui ta mulle hoogsalt oma kondise käe ulatas. Naeratasin. „Nii tore on sind näha,” ütlesin ma.

„Kas on?” Vahtisime teineteisele otsa ja imestasime, kui palju ja samas ka kui vähe oli teine muutunud.

Teda terasemalt uurides sain aru, et kui ta oli kirjas viidanud endale kui surevale mehele, oli ta rääkinud sulatõtt. Ta ei olnud üksnes

enneaegselt vananenud, vaid haige, väga haige, ning paistis, et tagasi-
teed ei ole. „Huvitav igatahes. Seda võib vast öelda küll.”

„Jah, seda võib öelda küll.” Ta noogutas ukssel seisvale teenrile.
„Mõtlesin, et äkki saaksime natuke šampanjat?” Mind ei üllatanud,
et ka nelikümmend aastat hiljem meeldis talle käske ebaleva küsimuse
vormi mähkida. Olin selle triki tunnistajaks olnud ammusest ajast
peale. Nagu paljud, kes seda proovivad, kujutles ilmselt ka Damian,
et see viitab võluvale alandlikkusele, ebalevale, kuid auväärt soovile
mitte eksida, mille puhul ma tean kindlalt, et ta ei olnud seda tundnud
alates kusagil 1967. aastast, ja vaevalt oli see tunne tuttav talle ka siis.
Mees, kelle poole ta oli pöördunud, ei tundnud, et temalt vastust
oodatakse, ja päris kindlasti ei oodatudki. Ta läks lihtsalt veini järele.

Öhtusöök kujunes kuidagi ametlikuks ja vaoshoituks ning seda
söögitoas, kus oli ebaõnnestunult kombineeritud William Morrise
Liberty motiive ning Hollywoodi künkaid. Kõrged keskpäidaga aknad,
raske nikerdustega kivikamin ja veel üks vetruv vaip andsid veidralt
tuima ja mittemidagiütleva tulemuse, nagu oleksid laud ja toolid tõs-
tetud miskipärast keset tühja, kuid kallist advokaadibürood. Toit oli
see-eest imehea, ehkki Damian vaevu maitses seda, samas kui tema
valitud Margaux' veini nautisime mõlemad. Vaikiv teener, kelle nimeks
teadsin nüüd olevat Bassetti, lahkus vaevu minutiks ja tema ees are-
tatud vestlus jäi paratamatult üldsõnaliseks. Mäletan, kuidas üks mu
tädidest rääkis kunagi, et teda hämmastasid vahel sõjaeelsel ajal lauas
peetud vestlused, mida teenijate kohalolek kuidagi ei kammitsenud.
Poliitilised saladused, perekondlik klatš, isiklikud solvangud – kõik
paisati teenrite kuuldes valla ja eeldatavasti võrtsitas see nii mõndagi
pubiõhtut, isegi kui see kõik ei jõudnud mälestusraamatutesse nagu
meie ahnemal ja kõlvatungal ajastul. Kuid õnnis usaldus, mida see põlv-
kond oma eluviisi suhtes tundis, on möödanik. Meeldib see meile või
mitte – ja mulle väga meeldib –, oleme aja jooksul teadlikuks saanud
ka meid teenindavate isikute inimlikkusest. Kõik alates 1940ndatest
sündinud teavad, et seintel on kõrvad.

Nii lobisesime ühest ja teisest. Damian küsis minu vanemate ja mina
tema omade kohta. Mu isale oli ta tegelikult üsna meeldinud, kuid ema,
kelle ürgset vaistu võis üldiselt rohkem usaldada, haistis algusest peale

probleeme. Igatahes oli mu ema vahepeal surnud, nagu ka mõlemad tema vanemad, nii et sel teemal ei olnud palju rääkida. Edasi rääkisime mitmest teisest vanast tuttavast ja selleks ajaks, kui olime valmis edasi liikuma, olime läbi võtnud muljet avaldava rea tööalaseid pettumusi, lahutusi ja enneaegset surma.

Viimaks tõusis ta püsti, pöördudes Bassetti poole. „Äkki saaksime kohvi hoopis raamatukogutoas juua?” Taas küsis ta seda malbelt, nagu võinuks teine selle teene osutamisest keelduda. Huvitav, mis juhtuks, kui keegi, kellelt sellist asja palutakse, võtaks kõhklevat küsimust sõnasõnalt? „Ei, härra, mul on kahjuks praegu tegemist. Ma üritan natuke hiljem teile kohvi tuua.” Tahaks seda kordki elus näha. Kuid see teener tundis oma tööd ja läks varjatud käsku täitma, sellal kui Damian juhatas mind seni nähtud ruumidest kõige meeldivamasse. Tundus, nagu oleks varasem omanik või äkki Damian ise ostnud mõne märksa vanema maja täieliku raamatukogu koos tumedate uhkelt läikivate riiulite ja kaunilt nikerdatud sammastikuga. Toas oli peen roosakast marmorist kamin ja läikima löödud terasest koldesse oli meie jaoks süüdatud tuli. Võbelevad leegid koos kumavate nahkköidete ja paari imelise maaliga – muuhulgas suur merevaade, mis nägi välja nagu Turneri oma, ja Lawrence'i tüdruku portree – lisasid soojust, millest ülejäänud majas tuntavalt vajaka jäi. Olin olnud ebaõiglane. Ilmselgelt oli teiste tubade kõleduse taga huvi-, mitte maitsepuudus. See oli tuba, kus Damian tegelikult elas. Õige pea olid meil olemas joogid ja kohvitassid ning jäime omapead.

„Sul on väga hästi läinud,” ütlesin ma. „Palju õnne!”

„Kas see üllatab sind?”

„Mitte eriti.”

Ta nõustus noogutades. „Kui pead silmas seda, et olen alati ambitsioonikas olnud, siis nii on.”

„Pigem seda, et sa ei nõustu eales eitava vastusega.”

Ta raputas pead. „Seda ma ei ütleks,” sõnas ta. Ma ei saanud päris hästi aru, mida ta sellega mõtles, aga ta jätkas, enne kui jõudsin täpsemalt uurida. „Ma olen alati teadnud, kui olen alla jäänud, isegi noil aegadel. Kui avastasin end olukorrast, millest oli võimatu võitjana väljuda, leppisin sellega ja liikusin edasi. Seda pead sa küll mõnna.”